

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Марченко Аліни Анатоліївни**

**на дисертаційне дослідження Бобир Ольги Ігорівни
«Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у
процесі фахової підготовки», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. У сучасних умовах інтеграції українського мистецтва до світових культурних процесів, оптимізації та реформування художньої освіти країни особливої уваги набуває фахова підготовка майбутніх митців взагалі та художників зокрема. Сьогодні значна частина культури та мистецтва перемістилась у віртуальне середовище, а відтак, художник став активним учасником інноваційного медіа-простору, що не могло не позначитися на векторі його творчого шляху. Із прикрістю констатуємо, що зазначені явища поступово призводять до певної примітивізації навчальних програм, які руйнують сформовані тисячоліттями традиції мистецької освіти з її індивідуальним підходом та полікультурним дискурсом; майбутнім митцям нав'язуються нові, інколи хибні, цінності; а власне творча робота художника знецінюється внаслідок роботизації та подекуди замінюється штучним інтелектом, втрачаючи поняття «духовності».

Відтак, щоб протистояти вищезазначеним процесам, необхідно здійснювати підготовку митців, акцентуючи увагу на формуванні в них художньо-естетичного світобачення, що вможливить розпізнання та пропаганду істинно-мистецьких категорій, тож дипломовані художники врешті-решт стануть провідниками подальшої траєкторії запиту та попиту суспільства у високохудожньому продукті. Цілком погоджуємося з дисертанткою в тому, що художньо-естетичне світобачення є тією атрибутивною якістю художника, яка допомагає йому протистояти впливу масової культури та примітивним культурно-мистецьким стандартам. Крім того, посилює актуальність теми і

низка суперечностей, що були виявлені авторкою в досліджуваній науковій площині. Із огляду на це, актуальність теми дисертаційної роботи О.І. Бобир «Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки», поданої на рецензування, не викликає сумнівів.

Відповідність дисертації паспорту спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертація відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», проведених у межах комплексних наукових тем «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0717U004331).

Оцінка змісту дисертації. Обрана структура дисертаційної роботи цілком прийнятна й логічна, складається із анотації, вступу, переліку умовних скорочень, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел із 351 найменування і 18 додатків. Дисертація містить 45 таблиць та 33 рисунки. Загальний обсяг дисертації складає 328 сторінок, з них – 206 сторінок основного тексту.

Структура роботи відповідає заявленим науково-дослідницьким завданням та змісту, відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про достатню ерудицію здобувачки, її здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, креативність професійного мислення.

У першому розділі дисертації авторкою доречно й аргументовано визначено теоретичні засади формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, які складаються з восьми інформаційних блоків (ст. 32) і в яких досить вдало інтегровані філософські, мистецтвознавчі, психологічні та

педагогічні аспекти досліджуваної проблеми.

Заслуговує на схвалення уважне ставлення дисертантки до понятійно-термінологічного апарату дослідження, адже внаслідок узагальнення поглядів науковців, нею запропоновані авторські дефініції таких важливих конструктів як-от: «професійне світобачення», «художньо-естетичне світобачення художника», «педагогічні умови формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників».

Ґрунтуючись на цьому, авторкою визначено структурні компоненти досліджуваного феномену: мотиваційно-ціннісний (світовідношення); професійно-когнітивний (світорозуміння); емоційно-образний (світосприйняття); рефлексивний (самоаналіз та самоусвідомлення) та діяльнісний (світоперетворення). Окреслено рівні його сформованості: творчо-інтелектуальний (високий), достатньо-інформаційний (середній), буденно-репродуктивний (низький); розкрито їх зміст.

Безсумнівним здобутком дослідження є визначені, обґрунтовані, розроблені та впроваджені в освітній процес закладів вищої освіти педагогічні умови ефективного формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, які є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Сильною стороною рецензованої дисертаційної праці є представлений ілюстративний матеріал, який візуалізує головні положення дисертаційної роботи та допомагає їй цілісно осягнути. Відзначимо найбільш вдалі з них, це: структура теоретичних засад формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників (рис. 1.1); структура формування художньо-естетичного світобачення (рис. 1.3); особливості формування світобачення у студентів-художників (рис. 1.4); система освітніх компонентів, які забезпечують його формування (рис. 1.5); механізм реалізації педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення студентів-художників та його концептуальний блок (рис. 2.1). На схвальну оцінку заслуговують і узагальнюючі таблиці, в яких систематизуються провідні поняття дослідження.

Нам імponує сформульоване авторкою у підрозділі 2.1 визначення

педагогічних умов формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, а також візуальна інтерпретація механізму їх реалізації в межах реальної професійної підготовки художників, що подана на рис. 2.4 у підрозділі 2.2 дисертаційної роботи, в якій простежується одночасність та паралельність їх практичної реалізації. Заслуговує на схвалення обґрунтування концептуального блоку механізму реалізації педагогічних умов, який складається: з принципів (взаємозв'язок теорії та практики, співтворчість викладача-художника та здобувача, індивідуалізація в художній діяльності, доміантність практичної діяльності, художня рефлексивність); підходів (системний, поліхудожній, діяльнісний, аксіологічний, особистісно орієнтований, контекстний) та концептуальних положень (наповнення змісту освітніх компонентів контекстом феномена «художньо-естетичне світобачення» та врахування індивідуальних можливостей студентів під час практичної підготовки; збалансоване й органічне поєднання науково-теоретичної та художньо-практичної складових у процесі викладання образотворчого мистецтва; реалізація художніх завдань через систематичне виконання практичних вправ для формування художньо-естетичного світобачення).

Акцентуємо увагу на доречно дібраних діагностичних методиках задля оцінювання рівнів сформованості компонентів художньо-естетичного світобачення студентів-художників різних етапах експерименту, серед яких є як загальноприйняті методики, так і авторські розробки дисертантки.

На основі вивчення тексту даної роботи встановлено, що дисертанткою опрацьовано різні види джерел: наукові, навчальні та методичні праці, електронні ресурси, нормативна документація. Така ґрунтовна база використаних джерел (351 позиція, з яких 18 іноземними мовами) допомогла дослідниці змістовно проаналізувати проблему формування художньо-естетичного світобачення художників, сформулювати основні теоретичні положення та обґрунтувати висновки дослідження.

Схвалення заслуговують 18 додатків до дисертації (подані на 69

сторінках), які сприяють повноті сприйняття основного тексту роботи і які містять матеріали, що можуть бути використані в процесі професійної підготовки художників.

Упровадження результатів дослідження охоплює низку регіонів України, про що свідчать відповідні довідки (ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпровський національний університет ім. О. Гончара, Запорізький національний університет, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, Криворізький державний педагогічний університет, Херсонський державний університет), що відображає перспективи подальшого поширення отриманих результатів дослідження в практику професійної освіти за відповідною спеціальністю.

Достовірність і наукова новизна наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дослідницею вперше визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови ефективного формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників, а саме: створення комфортного художньо-творчого середовища в освітньому процесі закладу вищої освіти; інтеракція змісту фахових дисциплін з предметами соціально-гуманітарного циклу; залучення студентів до позанавчальної художньо-творчої діяльності шляхом активізації внутрішньої мотивації зовнішнім стимулюванням; забезпечення єдності теорії та практики у вирішенні художніх завдань через вивчення природи в умовах пленеру.

Наукова новизна роботи полягає також у викладенні авторської позиції щодо трактування таких понять як: «формування», «професійне світобачення», «художньо-естетичне світобачення художника», «педагогічні умови формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників».

Практичне значення отриманих результатів. Варто підкреслити й основні здобутки, що належать до практичного значення дослідження – оновлення змісту низки фахових дисциплін («Академічний живопис», «Історія мистецтв», «Історія сучасного українського мистецтва», «Композиція»,

«Основи кольорознавства», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Пленерна практика», «Філософія»), розроблення авторських спецкурсів («Архетип тем в образотворчому мистецтві», «Техніка та технологія художніх матеріалів» і «Психологія творчості художників»).

Погоджуємося із авторкою дослідження про те, що основні положення дисертації можуть бути використані задля подальшого вдосконалення теорії та практики професійного навчання студентів-художників, зокрема при розробці посібників, програм спецкурсів для здобувачів з питання формування професійного художньо-естетичного світобачення, в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників, а також у неформальній освіті та самоосвітній діяльності викладачів закладів вищої освіти.

Повнота викладу матеріалу дисертації в опублікованих роботах і анотації. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 12 міжнародних і всеукраїнських конференціях. Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Основні положення й результати наукового дослідження відображено у 17 публікаціях, з яких: 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті в зарубіжних виданнях (у тому числі в журналі, який індексовано в наукометричній базі Scopus), 1 стаття і 8 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій. Анотація стисло і коректно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Дискусійні положення та зауваження. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та побажання:

1. Авторка належним чином підійшла до вирішення наукового завдання дослідження, здійснила досить ґрунтовний аналіз наукової літератури, виокремила особливості та розкрила теоретико-методичні засади формування

художньо-естетичного світобачення, визначила коло питань, що потребують наукового розв'язання. Однак, дисертація була б більш змістовною, якби в ній був представлений зарубіжний досвід формування художньо-естетичного світобачення, здійснено його концептуалізацію та порівняння з вітчизняним досвідом. Варто було цей матеріал оформити в окремий інформаційний блок теоретичних засад.

2. У тексті дисертаційної роботи досить детально проаналізовано праці науковців за суміжною тематикою, однак авторка не завжди висловлює власну точку зору до окреслених пропозицій вчених і те, яким чином результати їх досліджень були використані у її власних розробках.

3. У дисертації визначено структурні компоненти досліджуваного феномену: мотиваційно-ціннісний, професійно-когнітивний, емоційно-образний, рефлексивний та діяльнісний. При цьому в дужках подані їх відповідники: світовідношення, світорозуміння, світосприйняття, самоаналіз та самоусвідомлення, світоперетворення. Доцільно було б детально їх охарактеризувати. Те ж саме стосується і рівнів сформованості досліджуваного феномена: варто було б пояснити семантику конструктів «творчо-інтелектуальний», «достатньо-інформаційний» і «буденно-репродуктивний».

4. У таблиці 1.4 «Компонентно-структурний аналіз феномена «художньо-естетичне світобачення майбутніх художників», авторкою не досить рівноцінно представлено кількісний склад показників. Так, мотиваційно-ціннісний компонент характеризується п'ятьма показниками, а рефлексивний – лише двома. Така позиція здобувачки щодо кількісної структури показників, на нашу думку, потребує пояснення.

5. На рисунку 1.5 подана система освітніх компонентів, які забезпечують формування художньо-естетичного світобачення студентів-художників, що виокремлені з узагальненої матриці освітніх компонентів деяких вітчизняних закладів вищої освіти, представлених у додатку Б. Однак, потребує уточнення факт того, чому до переліку ЗВО не увійшов Кам'янець-Подільський

національний університет імені Івана Огієнка, де безпосередньо було проведено педагогічний експеримент.

Висновки щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам та можливість присудження наукового ступеню. Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційної роботи.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мету досягнуто, а сформульована сукупність наукових положень має значущість для розвитку теорії та методики професійної освіти.

Дисертація на тему *«Формування художньо-естетичного світобачення майбутніх художників у процесі фахової підготовки»* є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її авторка – *Бобир Ольга Ігорівна* заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри декоративно-прикладного
мистецтва та дизайну
Криворізького державного
педагогічного університету

А. А. Марченко

Вхідний № 521
від 30.04.2021

Марченко А. А.
ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Зирковська Світлана А. А. Фел.
"26" 04 2021